مقاله پژوهشی

استقلال قطب‌های علمی علوم پزشکی: یک مطالعه کیفی

سیامک کاظمی اصل [۱]، آزیتا جابری [۲]، علیرضا صفرپور [۳]، مجیدرضا فرخی [۴]، لادن زرشناس [۵]، مانوش مهرابی [۶*]

[۱] دانشیار، مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران

[۲] استادیار، مرکز تحقیقات مراقبت‌های روان جامعه نگر، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، شیراز، ایران

[۳] استادیار، مرکز تحقیقات گوارش و کبد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، شیراز، ایران

[۴] استاد، مرکز تحقیقات علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، شیراز، ایران

[۵] دانشیار، مرکز تحقیقات مراقبت‌های روان جامعه نگر، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، شیراز، ایران

[۶] استادیار، گروه یادگیری الکترونیکی در علوم پزشکی، دانشکده مجازی، قطب آموزش الکترونیکی پیشرفته در علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز، شیراز، ایران

* **نویسنده مسؤول**: مانوش مهرابی
mehrabi.manoosh@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: قطب‌های علمی سازمان‌هایی هستند که در زمینه تخصصی خود فعالیت‌های شاخصی دارند. در این سازمان‌ها متخصصین مربوطه در حوزه‌ای ویژه فعالیت می‌کنند و این قابلیت را دارند که با استفاده از ابزارهای جدید و تکنیک‌ها و تکنولوژی‌های خلاقانه، خدمات با کیفیت خود را ارائه نمایند و برای سازمان خود منافع مالی و بازگشت هزینه به همراه داشته باشند. ارتقای استقلال قطب‌ها نقش مهمی در رقابت پایدار آن‌ها در آینده دارد. لذا این مطالعه با هدف تبیین نظرات اعضای قطب‌های علوم پزشکی کشور در خصوص استقلال قطب‌های علمی انجام شد.

روش پژوهش: این مطالعه به صورت کیفی و با روش تحلیل محتوا از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته فردی با ۷ نفر از اعضای قطب‌های علمی علوم پزشکی کشور، صورت گرفت. نمونه گیری به صورت هدفمند و تا رسیدن به اشباع داده ها ادامه یافت. متن مصاحبه‌ها از طریق کد گذاری و تشکیل طبقات و زیر طبقات بررسی شدند و با استفاده از نرم افزار MaxQDA 10 تحلیل شدند.

یافته‌ها: براساس نظرات مشارکت کنندگان دستیابی به استقلال و اختیار قطب‌ها در کشور نیازمند یک سری پیش نیازها (من‌جمله اهداف، استراتژی‌ها) است. همچنین دارای ابعاد مشخص (ازجمله منابع مالی، انسانی) نیز می‌باشد. مشارکت کنندگان موانع و چالش‌هایی را برای استقلال قطب‌ها برشمردند (فرآیندهای بروکراتیک، عدم تفویض اختیار و غیره) و راهکارهایی را نیز به عنوان موارد راهگشا معرفی کردند (انجام ارزشیابی درونی و بیرونی، اعتباربخشی و غیره).

نتیجه گیری: بر اساس مصاحبه‌ها و تحلیل صورت گرفته به نظر می‌رسد پیش از اعطای استقلال به قطب‌های علمی کشور لازم است مواردی چون پیش نیازها، مشخص نمودن ابعاد مورد نظر در استقلال قطب‌ها، مرتفع نمودن چالش‌های پیش رو و ارائه راهکارها مد نظر قرار گیرد. همچنین طبق نتایج به دست آمده پیش نویس آیین نامه استقلال قطب‌ها تنظیم شد که می‌تواند به عنوان راهنمایی در مسیر استقلال قطب‌های علمی مورد استفاده سیاستگذاران قرار بگیرد.

واژه‌های کلیدی: سیاستگذاری سلامت، قطب‌های علمی علوم پزشکی، استقلال قطب‌های علمی، مطالعه کیفی

کاربرد مدیریتی: مستندسازی نظرات اعضای قطب‌های علوم پزشکی کشور جهت استفاده در استراتژی استقلال قطب‌های علمی و تدوین آیین نامه مربوطه

ارجاع: کاظمی اصل سیامک، جابری آزیتا، صفرپور علیرضا، فرخی مجیدرضا، زرشناس لادن، مهرابی مانوش . استقلال قطب‌های علمی علوم پزشکی: یک مطالعه کیفی. راهبردهای مدیریت در نظام سلامت ۱۳۹۹؛ ۵ (۱): ۵۹-۴۴.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۱۹
تاریخ اصلاح نهایی: ۱۳۹۹/۰۳/۲۵
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۲۶

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

مقدمه

مراقبین بهداشتی در محیط به شدت متغیر امروز با فرصت‌ها و چالش‌های بسیاری رو به رو هستند. در چنین محیط متغیری برخی از سازمان‌های وابسته به وزارت بهداشت به دنبال برنامه‌هایی هستند که بر حوزه ویژه‌ای از علوم پزشکی متمرکز باشد. قطب‌های علمی ارائه کنندگان چنین برنامه‌هایی هستند. قطب‌های علمی یا مراکز تعالی، سازمان‌هایی هستند که در زمینه تخصصی خود فعالیت‌های شاخصی دارند. در این سازمان ها متخصصین مربوطه در حوزه‌ای ویژه فعالیت می‌کنند و این قابلیت را دارند که با استفاده از ابزارهای جدید و تکنیک‌ها و تکنولوژی‌های خلاقانه، خدمات با کیفیت خود را ارائه نمایند و برای سازمان خود منافع مالی و بازگشت هزینه به همراه داشته باشند (۱). در تعریفی دیگر قطب علمی واحدی است که شایستگی‌های خاص و بسیار ارزشمند دارد که می‌تواند آن‌ها را به دیگر واحدها منتقل نموده و توانمندی های آنان را ارتقاء بخشد. گرچه تعریف جهان‌شمولی از قطب علمی یا مرکز تعالی وجود ندارد اما آنچه مسلم است مرکز تعالی باید در جنبه‌های ویژه‌ای متعالی باشد و دانش و شایستگی‌های آن سرآمد بوده یا حداقل ارزش تسهیم کردن داشته باشد (۲).

قطب‌های علمی از مهمترین عوامل محرک توسعه کشورها در جوامع امروزی مبتنی بر دانش شناخته شده‌اند و در تعامل نزدیک با نهادهای مولد فکر و اندیشه عمل می‌کنند (۳). برای رسیدن به ارزش قطب علمی تدوین آیین نامه مدیریت این سازمان‌ها، الزامی قطعی است و این در حالی است که متاسفانه راهنمایی برای آن وجود ندارد و این مراکز با سعی و خطا مسیر توسعه خود را می‌یابند (۱). مطالعات موجود در این زمینه به مفهوم استقلال به طور خاص نپرداخته‌اند چون به نظر می‌رسد در تعاریفی که از یک مرکز تعالی ارائه می‌شود مفهوم استقلال نهفته باشد و بسیاری از چالش‌های درمانی، پژوهشی و آموزشی موجود نیز توسط این مراکز به دلیل همین استقلال تصمیم گیری قابل حل هستند (۶-۲،۴). به نظر می‌رسد ارتقای استقلال قطب‌ها در این رابطه و در هر ۳ سطح اهداف، ساختار و کارکردها بتواند نقش مهمی در رقابت پایدار آن‌ها در آینده داشته باشد. این در حالی است که استقلال این سازمان‌ها در کشور ما به اندازه کافی مورد توجه نبوده است و با وجودی که یک دهه از تشکیل قطب‌های علمی علوم پزشکی گذشته است ولی هنوز طراحان آن به اهداف و دورنمای خود نرسیده‌اند (۷).

از طرفی محدودیت در استقلال قطب‌های علمی، متمرکز بودن و هدفمند بودن فعالیت‌های آن‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از طرف دیگر تحکیم استقلال قطب‌ها می‌تواند بر برخی از چالش‌های موجود در حیطه قانونی و سیاستی مشکلات قطب‌های علمی غلبه نماید، از جمله: ایجاد فرصت برای بهبود مدیریت، بهبود مرجعیت علمی، تعامل بین بخشی و فرابخشی، جذب نخبگان و مشارکت با بخش خصوصی، برقراری همکاری‌های بین المللی (۷).

بنابراین لازم است اطلاعات مورد نیاز در این رابطه از ذی‌نفعان جهت به کارگیری در تصمیم گیری‌ها و سیاستگذاری‌ها استخراج گردد تا قطب‌های علمی بتوانند جایگاه رقابتی آینده خود را متصور شده و در آن راستا برنامه ریزی راهبردی نمایند. با توجه به مطالب پیشگفت برای غلبه بر کمبود مطالعه در منابع و برای استخراج تجربیات افرادی که از نزدیک با چالش‌های فعالیت‌ها در قطب‌های علمی سر و کار دارند، پژوهشگران با استفاده از یک مطالعه کیفی به تبیین نظرات اعضای قطب‌های علوم پزشکی کشور در خصوص استقلال قطب‌های علمی پرداختند.

روش پژوهش

این پژوهش به صورت کیفی و با روش تحلیل محتوا در قطب علمی آموزش الکترونیکی پیشرفته در علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز از مهر تا اسفند ۱۳۹۴ انجام شد. انتخاب روش تحلیل به قصد پژوهشگر برای انعکاس اظهارات افراد مورد مطالعه در موضوع مورد نظر بستگی داشت. تحلیل محتوا یک روش پژوهشی است با هدف تولید دانش، بصیرت‌های جدید و ارائه حقایق و راهنمای استنتاجات معتبر و تکرار شدنی از داده‌ها در بسترشان. (۸). تحلیل محتوا یک روش تحقیق است که هدف آن ایجاد دانش، کسب بینش جدید، بیان حقایق و راهنمایی برای عملکرد و دست یافتن به شرح گسترده‌ای از پدیده با رسیدن به مفاهیم و طبقاتی است که پدیده را شرح می‌دهند. همچنین روشی است که به درک معنای ارتباطات و تعیین فرآیندهای ضروری در پدیده کمک می کند (۹). آنالیز محتوا همچنین، برای تشخیص الگو، طبقات و یا درون مایه‌های موجود در متون ثبت شده مورد استفاده قرار می‌گیرد و هدف آن

Published by: Shahid Sadoughi University of Medical Sciences
www.mshsj.ssu.ac.ir
[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

تشخیص معنا در یک روایت است و محصول آن به صورت ایده بیان می‌شود (۱۰).

جمع آوری داده‌ها در این مطالعه با روش مصاحبه نیمه ساختار یافته فردی توسط مجریان انجام شد. نمونه گیری به‌صورت هدفمند از فعالان منتخب قطب‌های علمی کشور تا رسیدن به حد اشباع صورت گرفت. تعداد مصاحبه شوندگان ۷ نفر از ۶ قطب علمی بود. در ابتدا پس از اخذ رضایت از مصاحبه شوندگان، مصاحبه‌ها با سؤال کلی "از نظر شما قطب علمی مستقل چیست؟" آغاز شد و با سؤالات کنکاشی بر اساس معیارهایی که مصاحبه شونده در محدوده قطب علمی تعیین می‌کرد ادامه می‌یافت. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه (میانگین ۳۵ دقیقه) بود و در دفتر کار مشارکت کنندگان صورت می‌پذیرفت. پیش از انجام مصاحبه با مشارکت کنندگان در خصوص ضبط مصاحبه هماهنگی شده و سپس مصاحبه‌ها توسط دستگاه ضبط صوت، ثبت می‌گردید. پس از انجام مصاحبه نیز یکی از اعضای تیم تحقیق، اقدام به پیاده سازی متن مصاحبه نمود. پیاده سازی مصاحبه‌ها به صورت کلمه به کلمه صورت گردید و پس از آن، تحلیل متن مصاحبه‌ها توسط ۲ نفر از اعضای تیم تحقیق و بر اساس روش گرانهیم و لاندمن (۲۰۰۴) انجام گرفت.

پژوهشگر از معیارهای زیر جهت قابلیت اعتماد یافته‌ها استفاده کرد:

اعتبار (credibility) مربوط به روایی درونی است به این معنا که آیا مشارکت کنندگان، معنی داده شده به یافته‌ها را مرتبط با واقعیت می‌دانند؛ در واقع اعتبار، سازگاری یافته‌ها با واقعیت است. محقق برای کسب اعتبار از شرکت کنندگان خواست تا یافته‌ها را مرور کرده و همسانی آن‌ها را با تجارب و نظرات خود تایید نمایند.

قابلیت اعتماد (dependability) که معادل پایایی است و به دنبال این است که نتایج تحقیق چه‌قدر قابل اعتماد است برای این منظور محقق گزارش دقیق جزئیات کار را ارائه کرد.

تایید پذیری (confirmability) روشی است که محقق برای تایید یافته‌های خویش به کار می‌برد (۱۱). بر این اساس محقق متن تعدادی از مصاحبه‌ها، کدها و طبقات استخراج شده را در اختیار همکاران پژوهشگر و تعدادی از اعضای هیات علمی که با نحوه آنالیز تحقیقات کیفی آشنا بودند قرار داد و از آنان خواسته شد تا صحت فرآیند کد گذاری داده‌ها را مورد بررسی قرار دهند.

واحدهای تحلیل در این تحقیق متن مصاحبه‌ها و واحدهای معنایی کلمات، جملات و پاراگراف‌هایی می‌باشند که جنبه‌های مرتبط با یک زمینه را مطرح می‌کنند. به هر واحد معنایی کدی تعلق گرفت و گروهی از محتواها که شباهتی را ارائه می‌کردند، طبقات را تشکیل دادند. بعد از جمع آوری داده‌های اولیه از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته مرحله تحلیل به‌صورت همزمان شروع شد. داده‌ها خط به خط خوانده شده و کدهای ابتدایی استخراج شدند. سپس کدها بر پایه تفاوت‌ها و شباهت‌ها در طبقات مجزا قرار داده شدند. بعد از این مرحله، طبقات با هدف کاهش طبقات و بر اساس شباهت‌ها در دسته‌جات کلی تری گروه بندی شده و در نهایت توصیف کلی از موضوع تحقیق از طریق دسته‌جات ایجاد شده ارائه شد.

کلیه مصاحبه‌ها با استفاده از نرم افزار MaxQDA 10 تحلیل شد. هدف تحقیق و محرمانه ماندن اسامی برای تک تک شرکت کنندگان توسط محقق توضیح داده شده و رضایت نامه کتبی توسط آنان تکمیل گردید و اجازه ضبط صدا گرفته شد. ضمناً این مطالعه در سال ۱۳۹۲ در دبیرخانهٔ قطب‌های علمی علوم پزشکی مرکز مطالعات و توسعه آموزش وزارت بهداشت مصوب گردیده است.

یافته‌ها

مشارکت کنندگان مطالعه حاضر ۷ نفر مشتمل بر ۳ زن و ۴ مرد بودند. مشخصات مشارکت کنندگان در جدول ۱ آورده شده است.

طبق اظهارات مشارکت کنندگان، دستیابی به استقلال و اختیار قطب‌های علمی در کشور نیازمند یک سری پیش نیازهاست. همچنین استقلال قطب‌ها دارای ابعاد، چالش‌ها و راهکارهایی است که می توان این ۴ طبقه را در ۱۸ زیرطبقه دسته بندی نمود. طبقات و زیرطبقات در جدول ۲ ارائه شده است.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

جدول ۱: مشخصات شرکت کنندگان در مطالعه

شماره	سن	جنس	میزان تحصیلات	محل کار (شهر، نام قطب یا مرکز)
۱	۶۲	مرد	فوق تخصص پزشکی	شیراز- قطب علمی پیوند اعضا
۲	۴۸	مرد	تخصص پزشکی	شیراز- قطب علمی میکروبیولوژی
۳	۵۰	مرد	دکترای تخصصی	شیراز- ساختمان مرکزی و مشاور منابع انسانی وزارت
۴	۵۴	زن	دکترای تخصصی	تهران- قطب غدد و متابولیسم
۵	۴۶	مرد	تخصص پزشکی	تهران- قطب چشم پزشکی
۶	۵۶	زن	دکترای تخصصی	تهران- قطب غدد و متابولیسم
۷	۵۱	زن	تخصص پزشکی	یزد- قطب ناباروری

جدول ۲: طبقات و زیر طبقات استخراج شده از مصاحبه‌ها

طبقه	زیرطبقات
پیش‌نیازهای استقلال قطب‌های علمی	مشخص بودن اهداف مشخص بودن استراتژی‌ها و برنامه راهبردی برخورداری از نیروی انسانی کارامد و باصلاحیت برخورداری از چارت سازمانی برخورداری از ارتباطات ارزشیابی بر اساس معیارها و شاخص‌ها
ابعاد	استقلال در تأمین و به کارگیری منابع مالی استقلال در تامین و به کارگیری منابع انسانی استقلال در راه اندازی فعالیت‌های پژوهشی استقلال در برقراری روابط ملی و بین المللی
چالش‌ها	فرایندهای بروکراتیک عدم تفویض اختیار از سوی وزارت متبوع و دانشگاه علوم پزشکی ذی‌ربط به قطب علمی همپوشانی فعالیت قطب‌ها و نبودن روحیه فعالیت گروهی نبود مدیریت توانمند در قطب‌ها برای تعهد و پاسخگویی
راهکارها	انجام ارزشیابی درونی و بیرونی انجام اعتباربخشی و رتبه بندی دوره‌ای به کارگیری پس خوراند تحقیقاتی و عملی قطب‌ها به عنوان منبع مالی برای قطب علمی وجود ضمانت اجرایی برای خروجی‌های آموزشی و پژوهشی قطب علمی

۱) پیش نیازهای استقلال قطب‌های علمی:

مشارکت کنندگان در این مطالعه بر این باور بودند که برای استقلال قطب‌های علمی در کشور، وجود یک سری پیش نیازها و ملزومات، ضروری است. این پیش نیازها شامل مشخص بودن اهداف، مشخص بودن استراتژی یا برنامه راهبردی، وجود نیروی انسانی کارامد و باصلاحیت، برخورداری از چارت سازمانی، ارتباطات مناسب، و وجود یک سیستم ارزشیابی بر اساس شاخص‌ها و معیارهای کلیدی بودند.

"به نظر من (قطب) باید این اختیار رو داشته باشه که قلمرو خودش رو حفظ کنه بتونه منابع انسانی خودش رو تامین کنه منابع مالیشو تامین بکنه ببینید ما هر چقدر ایده داشته باشیم خداییش نتونیم رو منابع انسانی و مالیمون اختیار داشته باشیم هی بگیم ایده داریم ایده داریم کجا در میاد" (مصاحبه شونده شماره ۶).

۱-الف- مشخص بودن اهداف: مشارکت کنندگان این پژوهش معتقد بودند که یک قطب زمانی می تواند مدعی استقلال و اختیار باشد که هدف مشخصی داشته و پس از هدف گذاری در راستای آن هدف، عمل کند. از سویی دیگر، این نکته نیز حایز اهمیت است که اهداف قطب مستقل با اختیارات آن قطب، همخوانی و تطابق داشته باشد.

"هدفشون یه چیزی باشه که خودشون تعیین کرده باشن .... به نظر من هدف یه قطب اینه که برای اون با کمک وزارتخونه یه استراتژی تعیین بشه و هر سال یا هر چند سال

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

یه هدف‌هایی رو پیش بینی بکنن و در جهت رسیدن به اون هدف کار بشه" (مصاحبه شونده شماره ۱).

۱-ب- مشخص بودن استراتژی‌ها و برنامه راهبردی: یکی دیگر از نکات کلیدی در تشکیل یک قطب مستقل، وجود یک برنامه راهبردی به صورت یک برنامه مدون ۳ تا ۵ ساله می‌باشد که بر اساس اهداف قطب تنظیم شده و بر اساس تغییرات کشور و حتی جهان، سالیانه اصلاح شود. این برنامه استراتژیک بایستی از درون قطب بیرون بیاید تا قطب به معنای واقعی، استقلال داشته باشد و بتواند بر اساس آن، منابع مالی و انسانی خود را تامین کند. اگرچه نظارت و کمک وزارتخانه در تدوین آن ضروری است. مشارکت کنندگان نیز در این مورد اظهار می‌داشتند:

"قطب علمی مستقل طبعاً از نظر من قطبی هست که در ارائه برنامه ریزی در واقع اون تصویر استراتژیکی که می‌سازه در تدوین برنامه راهبردیش استقلال داشته باشه ... این افراد بایستی این استقلال رو در تصمیم گیری و در تغییر سیاست‌هاشون داشته باشن تا بتونن در واقع در هر زمان به نحوی که مقتضی هست عمل کنند و اگر این استقلال نباشه و همه چی بخواد از قبل تعریف شده و ابلاغ شده باشه من فکر می‌کنم که ما نمی‌تونیم اصلاً از این نیروها استفاده بکنیم" (مصاحبه شونده شماره ۴).

۱-ج- برخورداری از نیروی انسانی کارآمد و باصلاحیت: از جمله دیگر ملزومات استقلال و اختیار قطب‌ها، نیروهای انسانی دارای صلاحیت و شایستگی هستند که توسط خود قطب گزینش شوند تا صلاحیت آن‌ها تایید شود. زیرا افرادی که بدون گذراندن چنین مراحلی به نیروهای انسانی قطب تحمیل می‌شوند، هم در راستای اهداف قطب فعالیت نمی‌کنند و هم پس از مدتی دچار کم کاری یا فرسودگی شغلی می‌شوند.

"چیز مهمی که هست اینه که نیرویی که برای قطب انتخاب میشن نیروهایی باید باشن که علاقه مند به پژوهشن علاقه مند به کارهایی هستن که برای ارتقاء اون قطب لازمه و من ملموس می‌بینم که وقتی نیرویی القا می‌شه به سیستم ... خیلی تو سیستم موفق نیست ولی نیرویی که مصاحبه می‌شه باهاش ازش می‌خوان که کارهایی رو باید انجام بده این شرایط رو داره خوب شرایط کار توی قطب‌ها آسون نیست یعنی کار زمان‌بر داره وقتی از شما می‌خوان هر ساعت از روز هر کاری باید نتیجه بده افراد باید آماده چنین کاری باشند کسی که از ابتدا شروع می‌کرده محاسنی داره ... اینا اگر تبیین بشه اینا می‌تونه در ارتقاء اون قطب خیلی مؤثر باشه" (مصاحبه شونده شماره ۷).

۱-د- برخورداری از چارت سازمانی: این چارت سازمانی بنا به نظرات مشارکت کنندگان بایستی بر اساس اهداف و برنامه راهبردی قطب تنظیم شود تا بتوان فعالیت‌های افراد را در قطب بر اساس این چارت سازمانی تعیین نمود.

"زیر مجموعه معاونت آموزشی یه واحد در نظر بگیرین البته بسته به تیپ دانشگاه. مثلاً تیپ ۱ زیر مجموعه معاونت آموزشی باشه ولی تیپ ۲ زیر مجموعه یکی از مدیریت‌های معاونت آموزشی. با مثلاً یه مدیر یه معاون یا دوتا معاون به اضافه ۵-۶ تا کارشناس... این تشکیلات رو بدین تو هیئت امناهای دانشگاه‌ها تصویب بشه بعدم به تعداد همون، ردیف بلاتصدی منابع انسانی معرفی می‌کنه این میشه استقلال از نظر چارت تشکیلاتی. چارت تشکیلاتی که داشتید بعدش اقدام می‌کنید برای گرفتن بودجه ... معاونت آموزشی دیگه به هر مدیریتیش یه مقدار بودجه می‌ده بر اساس برنامه عملیاتیتون ... به معاونت آموزشی پیشنهادشو می‌دید اون هم بهتون تعلق می‌ده" (مصاحبه شونده شماره ۳).

۱-ه- برخورداری از ارتباطات: در بسیاری از موارد و علی‌رغم وجود دیگر پیش نیازها، در صورتیکه ارتباطات و لابی‌های مناسب وجود نداشته باشند، ممکن است استقلال و اختیار قطب میسر نباشد. به بیانی دیگر، قطب‌هایی که بتوانند ارتباطات بالادستی وزارتخانه‌ای و فرا وزارتخانه‌ای ایجاد کنند در مقایسه با دیگر قطب‌ها، بهتر و راحت‌تر می‌توانند کمبودها و نقایص خود را مرتفع نمایند.

"یه مقدار زیادش برمی‌گرده به ارتباطات یا لابی‌هایی که باید انجام بگیره این کارها توی تهران خیلی بهتر انجام می‌گیره" (مصاحبه شونده شماره ۲).

"من فکر می‌کنم قطب باید یه چیزی فرای دانشگاه باشه (چون قطب) یه چیزیه که اهدافش با دانشگاه متفاوته" (مصاحبه شونده شماره ۴).

۱-و- ارزشیابی بر اساس معیارها و شاخص‌ها: مشارکت کنندگان اظهار می‌داشتند که برای اعطای مجوز استقلال به یک قطب لازم است هر قطب بر اساس شاخص‌ها و معیارهای واضح و روشن که بر اساس اهداف همان قطب تعیین شده‌اند، ارزشیابی شوند. بدیهی است تنها پس از

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

کسب حداقل‌های ارزشیابی، می‌توان به یک قطب مجوز و اختیارات استقلال را اعطا نمود. البته این شاخص‌ها و معیارها برای هر قطب متفاوت است زیرا اهداف هر قطب متفاوت از دیگر قطب‌هاست.

"اگه یک شاخص‌های خاصی رو بخوایم در نظر بگیریم نه اینکه امکان‌پذیر نیست ولی خوب قطعاً دقیق نخواهد بود. همون مشکلاتی که الان تو مراکز داریم. که با یک عدد ... می‌خوان فعالیت یک قطبی رو تعریف کنن. یک مرکزی رو تعریف کنن. در حالیکه شاید اهداف اون مرکز آنقدر متنوع باشه که با اون حیطه محدودی که برای مراکز دیده شده در سطح کشور همخوانی نداشته باشه و اون وقت خیلی از فعالیت‌های اون مرکز یا اون قطب اصلاً دیده نمیشه" (مصاحبه شونده شماره ۲).

۲) ابعاد استقلال قطب‌های علمی:

در این مطالعه، استقلال قطب‌ها از دیدگاه مشارکت کنندگان دارای ابعادی بوده است که به طور کلی می توان آن‌ها را در جنبه‌های استقلال در تامین و به کارگیری منابع انسانی، منابع مالی، استقلال در راه اندازی رشته‌های علمی، مراکز رشد و مرکز پژوهشی، مجله علمی، کرسی پژوهشی، و استقلال در برقراری ارتباطات ملی و بین المللی تقسیم بندی نمود.

۲-الف- استقلال در تامین و به کار گیری منابع مالی: به اعتقاد مشارکت کنندگان، یک قطب علمی دارای شناخته شده‌ترین و برجسته‌ترین افراد در یک زمینه علمی است که می توان با تکیه بر تصمیم گیری‌ها و مشارکت آن‌ها، پیشرفتی در زمینه علمی و خدمات آموزش پزشکی و بهداشتی و درمانی ایجاد کرد. بنابراین به این افراد نخبه و باکفایت بایستی قدرت تصمیم گیری در زمینه تامین منابع مالی داده شود. البته این روند استقلال مالی بایستی به تدریج توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، به این قطب‌ها اعطا شود و پس از مدتی، قطب بتواند به صورت مستقل، بودجه خود را تأمین کند. چنانچه برخی از مشارکت کنندگان نیز به این موضوع اشاراتی کرده‌اند:

"خیلی مهمه که به لحاظ مالی مستقل باشه ... ولی اینی که بودجه اش از طریق دانشگاه بیاد صحیح نیست چون باید کاملاً مستقل باشه برای بودجه و اینطوری نباشه که مثلاً دانشگاه حالا اگر یه اولویت دیگری پیش آمد ممکنه که این بودجه در اختیار قطب قرار نگیره و مشکل به وجود می‌آره" (مصاحبه شونده شماره ۴).

۲-ب- استقلال در تامین و به کارگیری منابع انسانی: از سویی دیگر، این قطب‌ها باید توانایی آن را داشته باشند که بتوانند نیروهای انسانی مورد نیاز خود را با توجه به نیازهایشان انتخاب کرده و به کار بگیرند. متأسفانه مقررات دست و پاگیر دولتی برای جذب نیروهای انسانی قطب‌ها باعث می‌شود که نیروهای کارامد مورد نیاز یک قطب را نتوان در زمان مناسب به کار گرفت. این موضوع نیز در بیانات مشارکت کنندگان به چشم می‌خورد.

"در به‌کارگیری نیروی انسانی در به قول معروف کم یا زیاد کردن نیروی انسانی نباید تابع مقررات دولتی باشه یا اگر مقررات دولتی باشه باید اختیاراتی خارج از اون چیزی که الان دانشگاه‌ها یا سیستم‌های دولتی دارن ... باشه. یعنی بیشتر از این چیزا باشه. ... توی جذب نخبگان توی قسمت‌های جذب نیروی انسانی با توجه به استقلالی که حالا قطب داره. به هر حال حتماً باید ردیف‌هایی رو داشته باشه با توجه به اون چیزها می‌تونه کمک کننده باشه. باز محدودیتی هست که ما الان حتی با ردیف خودمون هم با توجه به محدودیت‌های استخدامی که وجود داره نمی‌تونیم عمل بکنیم. من فکر می‌کنم ۲ قسمت میشه که عملاً ردیف‌هایی ... تو این قسمت استقلال برای مراکز تعریف بشه. توی این قسمت دوم ... تسهیلاتی باشه واقعاً که مراکز بتونن با توجه به محدودیت‌های کلی کشور در قسمت استخدامی، کار بکنن و اون محدودیت‌ها شامل مراکز قطب‌های علمی ما نشه" (مصاحبه شونده شماره ۱).

۲-ج- استقلال در راه اندازی فعالیت‌های پژوهشی: این بعد از استقلال قطب‌ها به نوبه خود در جنبه‌های متعددی آشکار می‌شود. راه اندازی رشته‌های جدید علمی، مراکز پژوهشی و مراکز رشد، مجلات علمی و کرسی پژوهشی از جمله این ابعاد هستند که مشارکت کنندگان در گفته‌های خود به آنها اشاره می‌کردند.

"... بحث انتشار مجله است که قطب بتونه با شرایط تسهیل شده‌ای مجوز انتشار مجله علمی ترویجی یا علمی پژوهشی رو بگیره بحث اینه که قطب بتونه در داخل خودش مرکز تحقیقاتی راه اندازی بکنه ... تو این بحث مرکز تحقیقاتی گفتم یه حالتش شاید یه حالت خاصش

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

هم کرسی پژوهشیه که باز یه مرکز تحقیقات اگر بتونه به دلیل اینکه یه لاین پژوهشی ایجاد کنه گرایش خاصی رو دانش خوبی رو انجام بده بتونه بر اساس سوابق قبلی و کاری که انجام داده درخواست کرسی پژوهشی کنه یه بحث دیگه هم امکان تاسیس مرکز رشده که می‌تونه جزء استقلال‌هایی باشه که به قطب داده می‌شه" (مصاحبه شونده شماره ۵).

۲-د- استقلال در برقراری روابط ملی و بین المللی: یکی دیگر از ابعاد، استقلال در زمینه برقرای روابط ملی و بین المللی است. بدیهی است که یک قطب مستقل بنا بر اهداف و استراتژی‌هایی که دارد بایستی بتواند ارتباطات بین المللی با نخبگان دیگر کشورها برقرار نماید. چنین روابطی علاوه بر خود قطب می‌تواند برای دیگر مجموعه‌های وزارت بهداشت نیز سودمند باشد. این موضوع نیز در گفته‌های مشارکت کنندگان به چشم می‌خورد:

"می‌تونه بحث استقلال در بحث ارتباطات باشه در حوزه جنرال فکر می‌کنم مشکلی بابت این موضوع نباشه و اون رسمیت سلسله مراتبی که در داخل کشور هست خیلی وقتا بی معنیه در معنی تعاملات بین المللی" (مصاحبه شونده شماره ۵).

۳) چالش‌های استقلال قطب‌های علمی:

در کنار ملزومات ضروری برای استقلال و ابعادی که برای استقلال می‌توان در نظر گرفت، چالش‌ها، کمبودها و مشکلاتی نیز پیش روی فعالیت قطب‌ها وجود دارد که در حال حاضر می‌تواند مانعی بر سر راه استقلال قطب‌ها باشد. فرآیندهای بروکراتیک، عدم تفویض اختیار از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه علوم پزشکی ذیربط به قطب علمی، هم‌پوشانی فعالیت قطب‌ها و نبودن روحیه فعالیت گروهی، و نبود مدیریت توانمند در قطب‌ها برای تعهد و پاسخگویی از جمله این موانع هستند.

۳-الف- فرآیندهای بروکراتیک: یکی از چالش‌هایی که مشارکت کنندگان به کرات و به بیان‌های مختلف به آن اشاره می‌داشتند، کاغذبازی‌ها و فرآیندهای دست و پاگیری هستند که پیش روی فعالیت‌های قطب‌ها وجود دارند. این فرآیندها هم در جذب و تخصیص بودجه و هم در جذب نیروهای انسانی مانند اعضای هیات علمی باعث می‌شود که یک قطب نتواند در زمان مناسب نسبت به جذب بودجه یا نیروی انسانی خود اقدام کند و در نتیجه از روند پیشرفت خود باز می‌ماند.

"..الان توی دانشگاه، شما وقتی میشی مجری یه طرح پژوهشی دیگه اصلاً دانشگاه کاری نداره که پولی که داده چی شده همه رو می‌ده به خودت تقسیم می‌کنی که درستشم همینه باید همین باشه. ولی ... ببینین قطبی که قطبی رفتار کنه منش قطبی داشته باشه ... برای گرفتن ۲۰ ملیون تومن پول لازم باشه اینقدر به زحمت بیفته. فرد هم بگه دریافت کردم فوقش یه اظهارنامه ازش بگیرن بگه آقا من تایید می‌کنم که این رو دارم تو این موضوع استفاده می‌کنم" (مصاحبه شونده شماره ۵).

۳-ب- عدم تفویض اختیار از سوی وزارت متبوع و دانشگاه علوم پزشکی ذیربط به قطب علمی: یکی از دیگر از چالش‌های بیان شده در این مطالعه آن بود که در بسیاری از فعالیت‌ها و تصمیم گیری‌های قطب، مدیران این مراکز اختیار کافی ندارند. در حالی که انتظار می‌رود وقتی یک مدیر توانمند و لایق و باصلاحیت به پست مدیریت یک قطب علمی گمارده می‌شود، حداقل در برخی حوزه‌ها به وی اختیار کامل داده شود. در این صورت هم مدیر و هم دیگر اعضای قطب انگیزه لازم برای فعالیت و حرکت به سوی پیشرفت را خواهند داشت. این موضوع در اظهارات مشارکت کننده زیر به خوبی توضیح داده شده است.

"ببینید استقلال مالی به هر حال قطعاً لازم هست منتها مهمترین موضوع اینه که وقتی که افراد رو به یک پست می‌گمارید باید آنقدر مورد اعتماد و امین شما باشند یعنی از طرف سیستم طوری انتخاب شده باشن به درستی که اینا بتونن در انتخابشون آزادانه و به درستی انتخاب بکنن موضوع مهم اینه که وقتی یه نفر رو به عنوان یه مسئول انتخاب می‌کنین و یا یک شورایی رو به عنوان مسئول یک مرکز انتخاب می‌کنین باید این حق رو بهشون بدین که نیروها باید در این قطب بتونن کار بکنن و قطب رو ارتقا بدن قطب قرار نیست فقط نیرو بگیره و یک کار ساده انجام بده قطب علمی انتظار هست یه کار تحقیقاتی درست انجام بده از نظر بالینی پیشرفت کنه همه این‌ها وقتی انتظارات رو مسئول یک قطب یا شورای مسئولین یک قطب می‌دونن در انتخاب افراد دقت می‌کنن حالا هم‌زمان با این باید توانایی این رو داشته باشن که نیروها رو یا کارهای

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

تحقیقاتی رو به درستی و با بودجه‌های مناسب انجام بدن" (مصاحبه شونده شماره ۷).

۳-ج- هم‌پوشانی فعالیت قطب ها و نبودن روحیه فعالیت گروهی: بدیهی است که هم‌پوشانی فعالیت چند قطب با یکدیگر مانعی جدی بر سر راه استقلال یک قطب خواهد بود. برخی از قطب‌ها در حال حاضر دارای عملکردهای مشابهی هستند که نیاز است این فعالیت‌ها در یک راستا ادغام شوند. این موضوع باعث هم افزایی و پرهیز از دوباره کاری در فعالیت‌ها خواهد شد و همچنین سرمایه‌های مالی و انسانی کشور را حفظ خواهد نمود. اگرچه بنا بر نظر مشارکت کنندگان به دلیل نبودن روحیه کار گروهی احتمال اینکه چند قطب هم‌راستا بتوانند با یکدیگر ترکیب شوند بسیار ضعیف است.

"کسایی که با هم هم راستا هستیم یه کسانی که می تونیم در کنار هم باشیم خوب این خیلی خوبه از موازی کاری جلوگیری می‌کنه بازوی همدیگه می‌تونیم بشیم. راستش من خیلی آنستلی (صریح) بگم من خیلی رو بحث شبکه‌ها اعتقاد دارم ولی ... تو کشور ما بحث‌های تیمی خیلی کم رنگه. الان شبکه تحقیقات هم خیلی شبکه موفقی نبوده به نظر من. من نمیدونم ... نمی‌خوام بگم یعنی دقیقاً همینه. ولی می‌خوام بگم ما خیلی موفق نبودیم توی این جور موارد. به همین خاطر من می‌گم اگر که ما بتونیم حداقل مرزهامون رو تعریف بکنیم ... حتی اگر به سمت شبکه هم نریم در جاهایی که لازمه همدیگه رو پیدا می‌کنیم" (مصاحبه شونده شماره ۶).

۳-د- نبود مدیریت توانمند در قطب‌ها برای تعهد و پاسخگویی: متأسفانه در برخی از قطب‌ها، فعالیت‌های انجام شده دور از استانداردهای ملی و بین المللی هستند و این موضوع باعث شده تا وجهه تمام قطب‌ها زیر سؤال برود. به بیانی دیگر، هر قطبی مطابق اهداف، برنامه راهبردی و توانایی‌های بالقوه و بالفعل خود بایستی تلاش کند تا در راستای پیشرفت قطب و کشور گام بردارد و در این خصوص باید تعهد داشته و پاسخگوی نهادهای دولتی و حتی مردم باشد. در غیر این‌صورت وجود چنین قطبی به معنای اسراف و اتلاف در هزینه و نیروی انسانی است. چنین قطب‌هایی را می‌توان در دیگر قطب‌ها ادغام نمود.

"خیلی از اینایی که قطب شدن رفتار قطبی انجام نمی‌دن اصلاً ما دورادور خبر داریم وقتی یه قطب جواب مکاتبه شما رو نمی‌ده با همون جواب ندادن مکاتبه یعنی پاسخگو نبودن یا نداشتن توانایی کارشناسی و پایه بالقوه برای پاسخگویی برای مستند سازی ما منظورمون ببخشید شلختگی و سردرگمی و حیف و میل که نیست" (مصاحبه شونده شماره ۵).

۴) راهکارهای استقلال قطب‌های علمی:

در مقابل چالش‌های موجود، مشارکت کنندگان راهکارهایی را نیز پیشنهاد دادند که می‌توان با استفاده از آن‌ها، راه را برای استقلال قطب‌ها هموار نمود. این راهکارها عبارت بودند از: انجام ارزشیابی درونی و بیرونی، انجام اعتباربخشی و رتبه بندی دوره‌ای، به کارگیری پس خوراند تحقیقاتی عملی قطب‌ها به عنوان منبع مالی برای قطب، وجود ضمانت اجرایی برای خروجی‌های آموزشی پژوهشی قطب.

۴- الف- انجام ارزشیابی درونی و بیرونی: یکی از مهمترین و کلیدی‌ترین راهکارهای پیشنهادی مشارکت کنندگان، آن بود که پس از اعطای مجوز استقلال در ابتدای امر بر اساس ارزشیابی اولیه، به صورت دوره‌ای، ارزشیابی‌های درونی و بیرونی نیز صورت بگیرد. به این ترتیب هر قطب خود را ملزم و موظف می‌بیند که در جهت پیشرفت و خدمت رسانی عمل کند. همچنین تمام اعضای شاغل در قطب می‌دانند که نسبت به حفظ این امتیاز مسؤول هستند و در نتیجه انگیزه‌ای قوی برای تمام آنان به وجود می‌آید. این پیشنهاد مشارکت کنندگان در گفته‌های زیر به خوبی مشهود است.

"اول چیزی که قطب رو واقعاً قطب می‌کنه یکی ارزشیابی درونی خود قطب هست که اون ساختاری که داره براش تعریف شده بتونه قابلیت‌های خودش از جمله شاخص بودن در زمینه‌های مختلف رو داشته باشه ... در حقیقت ارزشیابی مراکز قطب‌ها به یه شکلی مثل اون می‌تونه باشه به (صورت) یک ارزشیابی کیفی در بیاد ... اساس بر این هست که ارزشیابی بر اساس برنامه‌های مراکز باشه و هر مرکزی با توجه به تفاوت‌های عمده‌ای که بین مراکز و اهدافشون وجود داره بر اساس اون اهدافی که برای خودشون تعریف می‌کنن و بر اساس برنامه عملیاتی که برای خودشون تعریف می‌کنن بر اون اساس ارزشیابی بشن.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

که خوب قطعاً از یک سلف اسسمنت (خودارزیابی) ... هست تا بعد بره به سراغ اینکه ... فعالیت‌های اون‌ها از بیرون هم بیاد سنجیده بشه. قطعاً این بهترین کار خواهد بود ..." (مصاحبه شونده شماره ۲).

۴-ب- انجام اعتباربخشی و رتبه بندی دوره‌ای:

علاوه بر ارزشیابی‌ها، مشارکت کنندگان معتقد بودند که می‌توان با انجام فرایندهای اعتباربخشی و حتی رتبه بندی، انگیزه‌ای مضاعف برای قطب‌ها ایجاد کرد. به این ترتیب، سازمان‌های بالادستی و دیگر مجموعه‌های دولتی و غیردولتی که از خدمات این مراکز بهره‌مند می‌شوند می توانند بر اساس این رتبه بندی، بهترین انتخاب‌ها را برای نیازهای خود برگزینند.

"قطب بایستی به صورت دوره‌ای اکردیتیت (اعتباربخشی) بشه حتی رنک (سطح بندی) بشه. اگر در یک کشوری هستید که غیر متمرکزه و قطب بودن و قطب نبودن توسط ... افکار عمومی، افراد حرفه‌ای، یا حتی مردم تعیین می‌شه یا سازمان‌ها و نهادهای مرتبط دیگه‌ای که با اون قطب با اون مرکز در حال تعاملند. اون مرکز ممکنه بیاد اسم خودشو بذاره سنتر آو اکسلنس(قطب علمی) و حالا خوب در این (محدوده) رفتار بکنه. اگر قرار هست که ما از یک رانت دولتی ... قانونی استفاده کنیم، ثبت گرنت‌ها رو بر حسب رنک تعیین بکنه. حالا مثلاً رنک بالاتر ... مثلاً ۱۰۰ ملیون بذاره بعدی ۵۰ ملیون بذاره و ... . خوب این گرنت‌ها هم می‌تونن سهم خودشون رو اعمال بکنن" (مصاحبه شونده شماره ۵).

۴-ج- به کارگیری پس خوراند تحقیقاتی و عملی قطب‌ها به عنوان منبع مالی برای قطب علمی:

یکی دیگر از پیشنهادات مشارکت کنندگان در راستای تحقق استقلال قطب‌ها استفاده از پس خوراند تحقیقات قطب‌ها به عنوان منبع مالی بود به این معنا که قطب‌ها می توانند با استفاده از نتایج تحقیقات کاربردی خود منابع مالی خود را به صورت مستقل تأمین نمایند. البته این موضوع مستلزم آن است که این تحقیقات ارزش کاربردی خود را در جامعه و کشور به اثبات رسانده باشد.

"... فعالیت قطب‌ها، تأثیرگذاریشون و اینکه قطب‌ها نشون بدن در ... فرآیند علم سازی و از اون طرف تغییر سیاست‌ها، می تونن نقش آفرین باشن، حتما می‌تونه روی سیاستگذارهای ما تاثیرگذار باشه. ... در حقیقت اون امکان رو براشون ایجاد کنه که ردیف مستقل داشته باشن" (مصاحبه شونده شماره ۲).

۴-د- وجود ضمانت اجرایی برای خروجی‌های آموزشی و پژوهشی قطب علمی:

بدیهی است قطب در صورتی می‌تواند مدعی استقلال خود باشد که نتایج فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی آن در جامعه به اجرا در آمده و کاربردهای عملی آن در جامعه اثربخشی مشخصی داشته باشد. از سویی دیگر مقامات و مسئولین در خصوص اجرایی شدن این فعالیت‌ها همکاری‌های لازم را به عمل آورده و قطب نیز در برابر فعالیت‌های خود پاسخگو باشد.

"در یه زمانی انگار خیلی تعداد قطب‌ها زیاد شدند و ما واقعاً نمی‌دونیم اصلاً ضرورت وجود اینا چیه حالا ما بیایم یه ارزشیابی بکنیم ببینیم این همه تعداد رو زیاد کردیم واقعاً نفع بردیم از این قضیه اگر چنین نبوده حالا اشکالی نداره بالاخره می‌تونیم برگردیم می‌تونیم یه نظامی رو طراحی بکنیم که اینارو دسته بندی بکنیم اینایی که واقعاً دارن در جهت اهدافشون به خوبی پیش میرن رو نگه داریم بقیه رو یه جوری فعلاً این امتیازشون رو لغو کنیم بگیم وقتی به یه حدی از استاندارد مورد نظر ما رسیدید دوباره مثلاً می‌تونید قطب بشید و این افزایش تعداد من همیشه می‌گم اعداد و ارقام ندارم آمار واقعی ندارم ولی همین طوری احساسم اینه که شاید خیلی کار مثبتی نبوده" (مصاحبه شونده شماره ۴)

بحث

این پژوهش کیفی با هدف تبیین نظرات اعضای قطب‌های علوم پزشکی کشور در خصوص استقلال قطب‌های علمی صورت گرفت. بنا به نظرات مشارکت کنندگان، دستیابی به استقلال قطب‌های علمی در کشور نیازمند یک سری پیش نیازها مانند واضح و روشن بودن اهداف، ساختار سازمانی، ارتباطات وزارتخانه‌ای و فراوزارتخانه‌ای، برنامه راهبردی، و انجام ارزشیابی پیش از اعطای استقلال و اختیار به هر قطب می‌باشد. در دیگر مطالعات و متون نیز به برخی از این موارد اشاره شده است. به عنوان مثال در مطالعه پرز ریو و همکاران (۲۰۱۳) عوامل پیش بین برای متعالی شدن یک مرکز را رهبری، منابع مالی و فناوری، حمایت اجتماعی و مدیریت منابع انسانی دانسته‌اند (۱۲). همچنین کتونن (۲۰۱۱) برای اعطای نام مرکز تعالی به

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

یک مرکز به ارزشیابی اشاره می‌کند و بر کیفیت بالای عملکرد و کیفیت بالای نتایج و برون دادها تأکید می‌کند (۱۳). بارالدی و مروزک (۲۰۱۹) می‌نویسند قطب علمی مفهومی نسبی و پویا است و یک برچسب نیست که روزی به واحدی داده شود و بر اساس آن، آن واحد نقش آفرینی کند. بلکه لازم است اهداف آن مرتب توسعه یابد و درجه اهمیت و ارزش آن بررسی شود و هر واحد قبل و بعد از قطب علمی شدن مورد بررسی‌های لازم قرار بگیرد (۲). قاضی نوری و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه خود به این نتیجه رسیده‌اند به دلیل محدودیت منابع، لازم است مشخص شود چه میزان حمایت به کدام مرکز تعالی داده شود. نویسندگان در این مطالعه الگوریتم انتخاب مرکز تعالی با روش تحلیل مقالات منتشر شده مراکز تعالی طراحی کرده‌اند. همچنین در ادامه می‌نویسند که برخورداری از معیارها و شاخص‌های ارزشیابی برای مؤسسات تحقیقاتی ضروری است (۱۴).

همچنین نتایج مطالعه حاکی از آن است که استقلال قطب‌ها دارای ابعاد مالی، انسانی، ارتباطات، استقلال در فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی و در برقراری روابط ملی و بین المللی است. داویدین و واتس (۲۰۱۳)، معتقدند مراکز تعالی از طریق تحقیقات آینده نگر، ایجاد شبکه‌های پژوهشی، در اختیار قرار داشتن منابع تخصصی و حل مشکلات به شیوه استراتژیک می‌توانند به این موارد دست یابند. همچنین در مطالعه خود روش‌های سنتی اعطای گرنت یعنی گرنت فردی را با اعطای گرنت به قطب‌های علمی (گرنت مستقل) مقایسه نموده و به این نتیجه رسیده‌اند که روش دوم سبب اجرای بهتر برنامه‌ها شده و سودمندی بیشتری برای عموم دارند و در نهایت مرکز تعالی را به اهداف بالاتری از سیاستگذاری‌ها می رساند (۱۵). همچنین قاضی نوری و همکاران (۲۰۱۳) می نویسند قطب‌های علمی لازم است استقلال و حق اختیار لازم برای مدیریت و هدایت فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی را داشته باشند. تمرکز فعالیت‌ها در این مراکز سبب سیاستگذاری‌های هوشیارانه‌تر و اثربخش‌تر می‌شود. مراکز تعالی موفق نظام‌های بازی هستند که تعامل مناسب با محیط در حال تغیر خود دارند و استراتژی مناسب و کنشی و درونگرانه دارند (۱۴). اهمیت برخورداری از استقلال در روابط بین المللی هم در برخی از مطالعات مورد تاکید قرار گرفته است (۱۷-۳،۱۶).

از سویی دیگر مشارکت کنندگان مواردی همچون فرآیندهای بروکراتیک، هم‌پوشانی فعالیت قطب‌ها، عدم تعهد و پاسخگویی در برابر عملکرد را به عنوان موانع و چالش‌های استقلال قطب‌ها معرفی کردند. در مقابل راهکارهایی مانند انجام ارزشیابی، اعتباربخشی و رتبه بندی، به کارگیری پس خوراند تحقیقاتی قطب به منظور جذب اعتبار مالی، و برخورداری از ارتباطات و لابی‌ها را به عنوان موارد راهگشا در این امر می‌دانستند. مطالعات صورت گرفته به برخی از این موارد از قبیل اهمیت ارتباطات و به اشتراک گذاشتن افراد و منابع (۲)، اهمیت اعتباربخشی و اختصاص منابع بر این اساس (۱۴)، اهمیت مدیریت توانمند و حل مسائل به شیوه استراتژیک (۱۵) و اهمیت تصمیم گیری خردمندانه و تشکیل تیم (۱۸)، اشاره کرده‌اند.

همسویی نتایج مطالعه حاضر با نتایج دیگر مطالعات در ایران و خارج از کشور می‌تواند مبین این نکته باشد که دغدغه بسیاری از دست اندرکاران قطب‌های علمی نیز مطابق با مواردی است که در پژوهش حاضر به آن‌ها اشاره شده است. اگرچه تکراری بودن این نتایج این نکته را نیز خاطر نشان می‌سازد که علی‌رغم پیشرفت‌های چشمگیر در جنبه‌های مختلف سازمانی این قطب‌ها، چالش‌ها و موانعی که در دوره‌های قبلی وجود داشته‌اند، همچنان پیش روی قطب‌ها قرار دارند و فعالیت‌های سازمان یافته‌تری در این خصوص بایستی صورت بگیرد.

علی رغم نوآوری و نقاط قوت، این مطالعه دارای محدودیت‌هایی نیز بود. به دلیل ماهیت تحقیقات کیفی، تعداد مشارکت کنندگانی که در مطالعه مورد مصاحبه قرار گرفتند اندک می‌باشد. البته تلاش شده است که با رعایت حداکثر تنوع و نمونه‌گیری از قطب‌های مختلف کشور و از هر دو جنس زن و مرد، این محدودیت تا حدی مرتفع شود. همچنین از سایر محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به کمبود مطالعات در جهان و در برخی از جنبه‌ها نبود مطالعات در کشور اشاره نمود.

نتیجه گیری

بر اساس مصاحبه‌ها و تحلیل صورت گرفته به نظر می‌رسد پیش از اعطای اختیار و استقلال به قطب‌های

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

علمی کشور لازم است مواردی در نظر گرفته شود. از جمله این موارد، در نظر گرفتن پیش نیازها، مشخص نمودن ابعاد مورد نظر در استقلال قطب‌ها، مرتفع نمودن چالش‌های پیش رو و ارائه راهکارهایی برای رسیدن به استقلال می‌باشد. همچنین براساس نتایج بدست آمده، پیش نویس آیین‌نامه‌ای تدوین و ارائه شده است (پیوست شماره ۱) که پیشنهاد می‌گردد در دبیرخانه قطب‌های علمی علوم پزشکی کشور مورد بررسی و اصلاح قرار بگیرد تا در این مسیر بتواند در اختیار قطب‌های متقاضی استقلال قرار بگیرد.

سپاسگزاری

پژوهشگران بدینوسیله مراتب تشکر و امتنان خود را از دبیرخانه قطب‌های علمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به دلیل حمایت آن‌ها در انجام این مطالعه اعلام می‌دارند.

مشارکت نویسندگان

طراحی پژوهش: س.ک الف، م. م، م. ف

جمع آوری داده ها: م. م، س. ک الف، ع. ص

تحلیل داده ها: آ. ج، ل. ز، م. م

نگارش و اصلاح مقاله: م. م، س. ک الف، آ. ج، ع. ص، م. ف، ل. ز

سازمان حمایت کننده

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی با شماره گرنت ۱۲۹۰۰۰۸ می‌باشد که با حمایت دبیرخانه قطب‌های علمی علوم پزشکی مرکز مطالعات و توسعه آموزش وزارت بهداشت توسط قطب علمی آموزش الکترونیکی پیشرفته در علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام شده است.

تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافعی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

References

1) Elrod JK, Fortenberry JL. Centers of Excellence in Healthcare Institutions: What They Are and How to Assemble Them. BMC Health Serv Res 2017; 17(Suppl 1): 425. doi: 10.1186/s12913-017-2340-y.
2) Baraldi E, Ratajczak-Mrozek M. From supplier to center of excellence and beyond: The network position development of a business unit within "IKEA Industry". Journal of Business Research 2019; 100: 1-15. doi: https://doi.org/10.1016/ j.jbusres. 2019.03.008.
3) Adenfelt M, Lagerström K. The development and sharing of knowledge by centres of excellence and transnational teams: A conceptual framework. Management International Review 2008; 48(3): 319-38. doi: 10.1007/s11575-008-0018-8.
4) Albertsen PC. Centers of Excellence: What are Realistic Goals?. Eur Urol 2019; 76(2): 187-8. doi: 10.1016/j.eururo.2019.02.014.
5) Hammill TL, Esquivel CR. Role of the US Department of Defense Hearing Center of Excellence in Studying the Treatment of Tinnitus. JAMA Otolaryngol Neck Surg 2019; 145(7): 608-9. doi: 10.1001/jamaoto.2019.0822.
6) Regnante JM, Richie NA, Fashoyin-Aje L, Vichnin M, Ford M, Roy UB, et al. US Cancer Centers of Excellence Strategies for Increased Inclusion of Racial and Ethnic Minorities in Clinical Trials. J Oncol Pract 2019; 15(4): e289-99. doi: 10.1200/JOP.18.00638.
7) Damari B, Kamrava K, Kazemi-Asl S, Momtaz-Manesh N, Vosoogh-Moghaddam A, Mirzaei H. Determining Educational Needs of Educational and Research Centers of Excellence: Road Map of Scientific and Educational Centers of Excellence in Medical Sciences. Community Health 2018; 5(1): 87-93. doi: 19130 http://dx.doi.org/ 10. 22037/ ch. v5i1.19130. [Persian]
8) Bengtsson M. How to plan and perform a qualitative study using content analysis. NursingPlus Open 2016; 2: 8-14. doi: https://doi. org/ 10.1016/j.npls.2016.01.001.
9) Elo S, Kyngäs H. The Qualitative Content Analysis Process. J Adv Nurs 2008; 62(1): 107-15. doi: 10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x.
10) Waltz CF, Strickland OL, Lenz ER. Measurement in Nursing and Health Research. 4th ed. Springer Publishing Company; 2010.
11) Shenton AK. Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. Education for Information 2004; 22(2): 63-75. doi: 10.3233/EFI-2004-22201.
12) Pérez-Rave J, La Rotta DA, López K. Predictores de Excelencia desde la Voz del Empleado (EVE) en un Centro Médico. Inf Tecnol 2013; 24(5): 41-50. doi: 10.4067/ S0718-07642013000500006.
13) Kettunen JM. Evaluation of the Centres of Excellence in Higher Education. Tertiary Education and Management 2011; 17(2): 151-61. doi: https://doi.org/10.1080/13583883.2011.565790.
14) Ghazinoory S, Ameri F, Farnoodi S. An application of the text mining approach to select technology centers of excellence. Technological Forecasting and Social Change 2013; 80(5): 918-31. doi: https://doi.org/10.1016/ j.techfore. 2012. 09.001.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

15) Davidian K, Watts P. Individual Research Grants Versus Centers of Excellence: Maximizing the Benefits of Research and Innovation. New Space 2013; 1(3): 136-42. doi: https://doi.org/ 10. 1089/space.2013.0017.
16) Reger G. Coordinating globally dispersed research centres of excellence—the case of Philips Electronics. Journal of International Management 2004; 10(1): 51-76. doi: 10.1016/j.intman.2003. 12.004.
17) Frost TS, Birkinshaw JM, Ensign PC. Centers of excellence in multinational corporations. Strategic Management Journal 2002; 23(11): 997-1018. doi: 10.1002/smj.273.
18) Walker DHT, Christenson D. Knowledge wisdom and networks: A project management centre of excellence example. The Learning Organization 2005; 12(3): 275-91. doi: 10.1108/ 09696470510592520.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

Research Article

Independence of Centers of Excellence in Medical Sciences: A qualitative study

Siamak Kazemi Asl [1], Azita Jaberi [2], Ali Reza Safarpour [3], Majid Reza Farrokhi [4], Ladan Zarshenas [5], Manoosh Mehrabi [6]*

[1] Associate Professor, Strategic Reading of Education and Development Center of Medical Sciences, Ministry of Health & Medical Education, Tehran, Iran
[2] Assistant Professor, Community based Psychiatric Care Research Center, School of Nursing and Midwifery, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
[3] Assistant Professor, Gastroenterohepatology Research Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
[4] Professor, Shiraz Neuroscience Research Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
[5] Associate Professor, Community based Psychiatric Care Research Center, School of Nursing and Midwifery, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
[6] Assistant professor, Department of e-Learning in Medical Sciences, Virtual School, Center of Excellence for e-Learning, Shiraz University of medical Sciences, Shiraz, Iran

* **Corresponding Author:** Manoosh Mehrabi
mehrabi.manoosh@gmail.com

Citation: Kazemi Asl S, Jaberi A. Safarpour AR, Farrokhi MR, Zarshenas L, Mehrabi M. Independence of Centers of Excellence in Medical Sciences: A qualitative study. Manage Strat Health Syst 2020; 5(1): 44-59.

Received: February 08, 2020
Revised: June 14, 2020
Accepted: June 15, 2020

Funding: This study has been supported by the secretariat of the science hubs of the ministry of health and medical education under grant (NO 1290008).

Competing Interests: The authors have declared that no competing interest exist.

A B S T R A C T

Background: Centers of excellence are organizations with prominent activities in a specific field and are capable of delivering quality services using specialized equipment, innovative techniques, and modern technologies. They can also bring financial benefits and cost recovery to their organizations. So, promoting the independence of these organizations plays a critical role in maintaining sustainable competition in their future efforts. The purpose of this study was to develop goals and challenges of independence for centers of excellence.

Methods: This was a qualitative content analysis study including semi-structured interviews with 7 individuals from centers of excellence affiliated to medical sciences. Purposive sampling method was conducted and continued until data saturation was met. Interview transcripts were analyzed by coding and classifying the concepts into categories and subcategories. Later, the MaxQDA $_{10}$ software was used for further analysis.

Results: According to the participants, a number of prerequisites (such as goals and strategies) are required to secure independence and authority of Iranian centers of excellence. Such independence has some distinct dimensions such as financial and human resources. Furthermore, participants identified the possible obstacles and challenges (such as: bureaucratic processes and failure to delegate authority) with regard to the independence of these centers and proposed solutions to tackle them (such as internal and external evaluations and accreditation).

Conclusion: Based on the interviews and analyses, before granting independence to the scientific poles of the country, it is necessary to consider such as prerequisites, determining the desired dimensions in the independence of the poles, solving the challenges ahead and providing solutions. Also, the results can be used to set up independence regulations for policy makers to support them during the process of the independence of the poles.

Key words: Health policy, Centers of excellence for medical sciences, Independence of centers of excellence, Qualitative research

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

پیوست ۱

آیین نامه استقلال قطب‌های علمی علوم پزشکی

بر اساس اظهارات مشارکت کنندگان و مطالعات تاییدی انجام پذیرفته در ادامه پیشنهاد آیین نامه استقلال قطب‌های علمی جهت بهره گیری در وزارت متبوع در ۱۰ ماده و ۱۸ تبصره ارائه می‌گردد:

ماده‌ی ۱: تعاریف

قطب علمی: تعریف قطب علمی بر اساس مستند نقشه‌ی راه قطب‌های علمی علوم پزشکی، مجموعه‌ای است حقیقی یا مجازی از برجسته ترین اعضای هیأت علمی و سایر همکاران غیر هیأت علمی دانشگاهی، با امکانات و توانایی‌های برجسته و متمایز و توان علمی بالا در یک زمینه‌ی علمی- تخصصی در علوم پزشکی و رشته‌های وابسته که در یک یا چند زمینه‌ی علمی در عرصه‌ی آموزش، پژوهش، ارائه خدمات بهداشتی، درمانی و همکاری‌های بین المللی مرجع است. قطب علمی محیط جذاب علمی برای رفع نیازهای متخصصان کشور است که فعالیت سازمان یافته خود را با استانداردهای علمی بالا انجام می‌دهد.

قطب مستقل: قطبی است با ردیف بودجه و تشکیلات مستقل که در برنامه ریزی و تصمیم گیری در رابطه با کلیه‌ی ابعاد ساختاری، عملکردی خود از جمله: فرآیند کارکرد داخلی، مشتری مداری، راهبری، نوآوری و آموزش و نیز مدیریت منابع مالی و مدیریت منابع انسانی به طور مستقل عمل می‌کند.

شبکه‌ی قطب‌ها: مجموعه‌ای از قطب‌های علمی مستقل است که با هدفی معین تشکیل می‌شوند و در جهت ایجاد تعامل علمی در راستای هدف تعیین شده و تکمیل کار یکدیگر و پیشگیری از دوباره‌کاری مجموعه‌ی منابعی را در اختیار می‌گیرند تا در بازه زمانی تکمیل هدف تعیین شده فعالیت نمایند.

- **تبصره ۱**: ایجاد شبکه با حداقل ۲ قطب علمی هم نام یا غیر هم نام امکان پذیر است.
- **تبصره ۲**: قطب‌های علمی می‌توانند بنا به ضرورت و هدف تعیین شده از توانمندی‌های سایر مراکز دولتی یا غیر دولتی در شبکه استفاده نمایند.

ماده‌ی ۲: اهداف

هدف از استقلال، واگذاری اختیارات قانونی لازم به قطب‌های علمی به منظور ایجاد انعطاف مقتضی در اجرای برنامه‌ها، افزایش کارآمدی، تسهیل و روان‌سازی فعالیت‌هایی همچون برنامه ریزی و راه اندازی رشته‌ها، جذب هیأت علمی و دانشجو در چارچوب نظام‌های اعتبار بخشی است.

هدف از ایجاد شبکه، استفاده از قابلیت‌ها و امکانات مراکز تخصصی دولتی و غیر دولتی توسط قطب مستقل است که در نهایت، منجر به کاهش استفاده از منابع دولتی می‌گردد.

ماده‌ی ۳: فرآیند استقلال

۱- خود ارزیابی آمادگی استقلال بر اساس شاخص‌های ارزشیابی قطب‌های علمی

۲- ارائه‌ی اساسنامه، همراه با درخواست قطب یا شبکه‌ی قطب‌ها به همراه برنامه‌ی راهبردی دراز مدت و تشریح وضعیت کنونی و نیازها از لحاظ منابع مالی، فیزیکی و نیروی انسانی به هیأت امنای دانشگاه ذی‌ربط جهت تصویب

۳- ارائه توافق هیأت امنای دانشگاه یا دانشگاه‌های مربوطه، همراه با مدارک رئیس قطب مستقل یا هیأت مؤسس شبکه‌ی قطب‌های مستقل به دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌ها

۴- ارزشیابی قطب یا قطب‌های علمی توسط دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌ها و تحلیل وضعیت قطب متقاضی

۵- بررسی درخواست استقلال در شورای عالی قطب‌ها و احراز شرایط استقلال

۶- تعیین ردیف بودجه و تشکیلات مستقل در سطح وزارتخانه و مجلس

- **تبصره‌ی ۳**: قطب‌هایی که ارتباط با دستگاه‌های اجرایی از جمله صنعت را فراهم می‌آورند در این فرآیند در اولویت بررسی قرار می‌گیرند.
- **تبصره‌ی ۴**: قطب‌ها همزمان می‌توانند درخواست استقلال و تشکیل شبکه را مطرح نمایند.

ماده‌ی ۴: خود ارزیابی آمادگی استقلال

قطب متقاضی استقلال بایستی آمادگی لازم را برای ایجاد استقلال به شرح ذیل داشته باشد:

۱- ساختار تشکیلاتی قطب توسط هیأت امنای دانشگاه و سپس هیأت امنای مرکزی تصویب شده باشد.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

۲- بر اساس شاخص‌های ارزشیابی قطب‌های علمی کشور که به مراکز مربوطه ابلاغ شده است، امتیاز مطلوب را کسب کرده باشد.

۳- حداقل یک فرآیند ایده تا محصول را در حوزه‌ی سلامت تکمیل کرده باشد.

۴- برنامه‌های قطب مبتنی بر اسناد بالا دستی بوده و توسط وزارت متبوع تأیید شده باشد.

۵- اساسنامه‌ی استقلال را تدوین کرده باشد.

ماده‌ی ۵: اساسنامه‌ی استقلال

قطب متقاضی لازم است اساسنامه‌ی استقلال خود را تنظیم نماید. این اساسنامه برای توافق اولیه به هیئت امنای دانشگاه مربوطه و سپس به دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌ها ارائه می‌شود. لازم است موارد زیر در اساسنامه ذکر شده باشد:

۱- عنوان قطب

۲- دورنما و رسالت

۳- اهداف اصلی قطب از استقلال

۴- معرفی ساختار جدید و نقش اعضا، همراه با شرح وظایف (تاکید اصلی بر معرفی ریاست قطب و شورای هیأت علمی است)

۵- طرح مستند شامل تجزیه و تحلیل، تعریف سیستم مدیریت مالی و پیش بینی‌های مالی، شرح روش‌های مدیریتی به منظور رسیدن به اهداف

- **تبصره‌ی ۵:** هدف از استقلال، ضرورت دارد که با رویکرد حل مسأله نوشته شود. یعنی مشکل چگونه با ایجاد استقلال حل می شود؟
- **تبصره‌ی ۶:** دورنما و رسالت و اهداف اصلی بایستی منطبق با یکی از نیازهای تعیین شده در اسناد بالا دستی کشور باشد.
- **تبصره‌ی ۷:** سیستم مدیریت مالی لازم است قابل انعطاف بر اساس نیاز مخاطب و تغییرات نیاز و همچنین منطبق با قوانین و سیاست‌های کلی قانون برنامه‌ی توسعه و دولت باشد.
- **تبصره‌ی ۸:** علاوه بر بودجه‌ی اختصاص داده شده به قطب متقاضی، سایر منابع تأمین مالی ممکن است خصوصی، سرمایه گذاری از طریق سهام، وام، شرکت‌های دانش بنیان، پذیرش دانشجویان تحصیلات تکمیلی و غیره باشند.

ماده‌ی ۶: اساسنامه‌ی تشکیل شبکه

علاوه بر موارد اشاره شده در اساسنامه‌ی استقلال، موارد زیر لازم است در اساسنامه‌ی شبکه ذکر شوند:

۱- عنوان

۲- دورنما و رسالت

۳- هدف از ایجاد شبکه

۴- ارکان شبکه و شرح وظایف

۵- طرح مستند شامل نحوه تأمین و مدیریت منابع مالی

۶- مدت زمان لازم برای رسیدن به هدف ایجاد شبکه

۷- مکان مرکزی شبکه

۸- مقررات انحلال

- **تبصره‌ی ۹:** لازم است انتخاب شبکه‌ی قطب‌ها بر اساس دورنما و رسالت و اهداف اصلی صورت گرفته باشد و در این صورت شایسته است شبکه‌ی قطب‌ها در قالب یک پروژه با زمان مشخص در جهت رفع یک مسأله‌ی ارزشمند ملی و در جهت کاربرد دانش تعریف شود (در این صورت مستند مربوط به هدف برگرفته شده از سند بالادستی ارائه شود).
- **تبصره‌ی ۱۰:** زمان پروژه به گونه‌ای نباشد که نیاز قطب یا قطب‌های متقاضی تغییر کرده باشد.
- **تبصره‌ی ۱۱:** امکان اضافه شدن قطب مستقل پس از تشکیل شبکه‌ی اولیه وجود دارد. در این صورت لازم است نوع همکاری قطب جدید به شکل مکتوب به دبیرخانه ارسال و مورد تأیید قرار بگیرد.

ماده‌ی ۷: ارزشیابی قطب متقاضی

قطب متقاضی استقلال لازم است بر اساس شاخص‌های ارزشیابی قطب‌ها به معیارهای مطلوب دست یافته باشد. این معیارها ابتدا توسط قطب متقاضی، بررسی و تعیین شده و سپس توسط دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌های علمی کشور تأیید می‌شود.

- **تبصره‌ی ۱۲:** قطب متقاضی بایستی بر اساس معیارهای کیفیت و گستره‌ی ارائه خدمات، تمرکز فعالیت‌ها و خدمات پیشرفته، وجود برنامه‌ی راهبردی و عملیاتی، زیر ساخت‌های لازم، منابع انسانی، تجارب و برنامه‌ی جذب مالی به تأیید دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌ها، حقیقتاً مرکز تعالی باشد و مستندات آن را ارائه نماید.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]

• **تبصره‌ی ۱۳:** قطب متقاضی لازم است ظرفیت لازم (ساختار، منابع و امکانات) برای استقلال و تشکیل شبکه را به تأیید وزارت متبوع رسانده باشد.

• **تبصره‌ی ۱۴:** حد قابل قبول شاخص‌های امتیاز دهی به قطب‌های علمی جهت استقلال، ۷۵ درصد است.

ماده‌ی ۸: اختیارات قطب مستقل

قطب مستقل می‌تواند در چارچوب قانونی دانشگاه ذی ربط با اساتید برجسته‌ی داخلی و خارجی در حال کار یا بازنشسته و مراکز علمی، دانشگاهی، قطب‌های داخلی و بین المللی ارتباط برقرار نماید. همچنین برای انتشار کتاب، مجله‌ی تخصصی و محتوای آموزشی، مجوز جداگانه داشته باشد که دریافت این مجوز منوط به رعایت آیین نامه‌ی انتشارات دانشگاه ذی‌ربط است. برگزاری همایش‌های تخصصی، تأسیس رشته، ارائه‌ی خدمات خصوصی به سایر مراکز و سازمان‌ها، تاسیس مرکز تحقیقات و تاسیس مرکز رشد، از جمله اختیارات قطب علمی مستقل است که پس از هماهنگی با مراجع ذی‌صلاح در دانشگاه مربوطه و وزارت متبوع اجرایی می‌گردد.

• **تبصره‌ی ۱۵:** در صورت نیاز به استخدام عضو هیأت علمی در قطب علمی، مراحل استخدام، مطابق روال کلی دانشگاه از طریق شورای آموزشی و هیأت جذب انجام خواهد یافت.

• **تبصره‌ی ۱۶:** در صورت نیاز به استخدام پرسنل جدید، مراحل استخدام پیمانی و قراردادی مطابق با روند موجود در دانشگاه مربوطه خواهد بود.

• **تبصره‌ی ۱۷:** خرید خدمات تایپ و تکثیر، پشتیبانی نرم افزاری و سخت افزاری، تلفنخانه، خدمات نظافتی و استخدام نیروی قراردادی از طریق رئیس قطب و مطابق با آیین نامه‌های مالی و اداری دانشگاه ذی‌ربط و وزارت کار و امور اجتماعی انجام خواهد پذیرفت.

ماده‌ی ۹: تعهدات

تعهدات قطب مستقل:

۱- پایبندی به اهداف تعیین شده

۲- حفظ مرجعیت علمی

۳- رعایت چارچوب قانونی حاکم بر دانشگاه در زمینه کلیه فعالیت‌های قطب

۴- انجام شرح وظایف و تعهدات تعیین شده از سوی دبیرخانه شورای عالی

تعهدات دبیرخانه شورای عالی قطب‌های علمی:

۱- ایجاد بسترهای قانونی اخذ ردیف بودجه و تشکیلات مستقل

۲- حمایت از وضع مقررات جدید برای قطب مستقل

۳- پذیرش قطب مستقل به عنوان مرجع علمی و استفاده از قطب در تصمیم گیری‌ها ی سطوح بالا

۴- تفویض اختیارات اجرایی لازم در جهت پیشبرد اهداف استقلال قطب

تعهدات دانشگاه:

۱- تأمین نیروی انسانی مورد نیاز قطب مستقل بر اساس تشکیلات مصوب

۲- تسهیل فرایندهای قید شده در ماده ۸

۳- اختصاص کل بودجه تخصیص یافته به قطب در زمان تخصیص

ماده‌ی ۱۰: نظارت

نظارت بر فعالیت‌های قطب‌های مستقل و شبکه‌ی قطب‌ها بر عهده دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌های علمی کشور خواهد بود که به صورت سالانه انجام می شود.

• **تبصره‌ی ۱۸:** در صورت هرگونه تغییر در اساسنامه‌ی ارسالی قطب یا شبکه‌ی قطب‌های مستقل، مراتب باید به تأیید دبیرخانه‌ی شورای عالی قطب‌های علمی در وزارت متبوع برسد.

[Downloaded from mshsj.ssu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.24766879.1399.5.1.9.0]
[DOI: 10.18502/mshsj.v5i1.3277]